

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput I. Quid sit illa virtus, per quam prædictis, cæterisque Ecclesiasticis
dogmatibus præstatur assensus?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83665](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83665)

CAPUT I.

Quid sit illa virtus, per quam prædictis, cæterisque Ecclesiasticis dogmatibus præstatur assensus?

SUMMARIUM.

1. Nomen fides unde derivatum.
2. Definitio fidei.
3. Explicatio Definitionis.
4. Definitio fidei à S. Paulo statuta approbatur.
5. An assensus fidei sit liber, supernaturalis & discursivus.
6. Evidentia datur duplex.
7. Objectum materiale fidei.
8. Objecta fidei secundum substantiam accepta non crevère successu temporis.
9. Objecta fidei explicitè accepta creverunt.
10. A temporibus Christi, & Apostolorum objecta fidei fuerunt manifestè revelata.
11. Quoddam formale objectum fidei.
12. Fides dividitur in actualem, & habitualement.

SYMBOLO, & Orthodoxæ Religionis cuilibet veritati adeo firmiter assentimur, ut, quamquam sensum omnem humanum excedant, magis inconcussa & consistentia credamus, quam ea, quæ aut tangimus, aut videmus. Id virtutis, quam *Fidem* dicimus, effectus est: & de hac virtute differentes, nomen, definitionem, & objectum quantæ fieri potest perspicuitate inquiremus.

1.
Nomen fides unde derivatum.

A nomine ut ordiamur, dicta est fides à *Fio*, quod fiat, quod dictum est, inquit in 1. de Off. Tullius. Eo nomine significantur apud Latinos constantia promissorum, patrociniū & clientela, auctoritas, fiducia, veracitas: unde consuetum est dicere, fidem interponere, fidem liberare, in fidem & amicitiam se conferre, fidem fallere, fidem tribuere. Etiam Gen. xlv. 32. Judas de Benjamin ait: *In meam hunc recepi fidem*; significans promissionem factam patri illum reducendi: & de vadimonio, aut fidejussione Prov. xi. 15. *Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo*. Hic autem fidem accipimus, pro illa animi qualitate, qua firmissime, & absque ulla fluctuatione assentimur iis, quæ à Deo revelata sunt; de qua Gen. xv. 6. *Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad justitiam*; & ad Hebræos xi. 6. *Sine fide autem impossibile est placere Deo*.

2.
Definitio fidei.

Hanc fidem definit Apostolus cap. citato versu 1. *Fides est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium*. Erasmus putat hic fidem laudari, non definiri. Juenin Tom. vi. pag. 163. ait hanc esse definitionem descriptivam, non essentialem: L'Hermier pariter Tom. vii. p. 34. ait definitionem hanc esse minus accuratam; quod probat primo quia Apostolus non explicat naturam fidei per genus & differentiam, quod enim dicatur sperandarum rerum substantia, in hoc certe commendatur fides, non definitur: cum idem sit, ac basis, & fundamentum spei

Christianæ. 2. quia fides non se extendit ad res sperandas tantum; fide enim credimus etiam infernum, quem timeamus. 3. quia fides non modo versatur circa inevidentia, sed & circa res evidentes, puta Dei existentiam, & immortalitatem animorum. Accuratam ergo hi putant solam definitionem illam scholasticam: *Fides est virtus divinitus infusa, per quam intellectus firmiter assentitur iis, quæ à Deo revelata sunt, propter ipsius revelantis auctoritatem*.

Esti vero Apostolus definitionem verbatenus non tradat more Dialecticorum; si tamen sensum inspiciamus, definitionis utriusque eadem vis est; & Apostolica longe sublimior, & accuratior. Græce ad hunc modum se habet, *ἡ πίστις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὑποστάσις*. Hypostasis, sive substantia, aut substantia dicitur fides triplici titulo: primo quia adeo firmam rerum sperandarum persuasionem gignit, ut iis tam firmiter assentiamur, ac si jam subsisterent, ac præsentia ante oculos nostros obversarentur. Substantia ergo dicitur metonymice, sive per transnominatorem, quasi dicatur *Virtus faciens subsistere in intellectu*. Hanc interpretationem tradunt Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, alique Græcorum, necnon Estius, ac Tyrinus, & nos etiam Tom. iii. p. 563. Quidquid ergo Scholastici allata definitione expressere, id affirmavit Apostolus uno vocabulo *hypostasis*. Hujus vocis altera significatio est, quod fides sit spei nostræ *basis ac fundamentum*: atque juxta hunc sensum communiter traditum intelligimus virtutem fidei, quæ salutis initium est, non esse fiduciam illam, quæ est actus spei, atque fidem præexistentem supponit. Tercio apud Lyranum fides dicitur *substantia*, quoniam est inchoatio beatitudinis, & quemadmodum substantia est in rebus qualitatibus omnium substratum, ita fides est prima virtus infusa, cui alia superaddun-

3.
Explicatio definitionis.

duantur. Nomine rerum ſperandarum, intelligitur fidei objectum, Deus primum, in quem tendimus, gloriam, reſurrectionem; & ne quis putet hæc tantum eſſe credenda, addit Apoſtolus: *ἔλεγχος & βλεπομένων*, argumentum non apparentium. *ἔλεγχος* non ſolum eſt indicium, ſed etiam firma perſuaſio, & aſſenſus firmiſſimus: ideoque ſenſus eſt, ſicut in dialecticis eſt Elenchus, ſive ratio explorandi argumenta, unde pendet ſcientiæ firmitas, ita in credendis fides eſt illa, per quam habetur certa probatio eorum, quæ non apparent, nec movent ſenſum.

4. Reſpondemus itaque negantibus accuratam eſſe definitionem Apoſtoli, in ea vocem *hypoſtaſis* accipiendam metonymice, ideoque non tantum ſignificare Chriſtianæ ſpei fundamentum ac baſim, ſed etiam virtutem, ac ſupernaturalem qualitatem, quæ cauſa eſt firmiſſimæ illius perſuaſionis, per quam revelata myſteria menti noſtræ conſtantiffime inhaerent. Eſt enim *ſubſtantia* metonymice idem ac virtus, & cauſa, quæ facit ſubſiſtere. Ad 2. dicimus; ideo Apoſtolum addidiſſe *argumentum non apparentium*, ut demonſtraret, plura ad fidem ſpectare, quæ non ſperantur, eaque omnia, quæ revelata ſunt, & non apparent. Ad tertium vero reſpondemus immortalitatem animorum, exiſtentiam Dei, & alia nobis evidentia, ſpectare ad fidem in quantum creduntur ob ſolam Divinam revelationem, etiam ab iis qui demonſtrationis vim non percipiunt, non in quantum à nobis certo argumentorum genere comprobantur.

5. Ex dictis ſequitur aſſenſum fidei eſſe firmiſſimum; per quod ab opinione, quæ penitus non excludit animi hæſitationem, ſecernitur. Quæri ſolet an huiusmodi aſſenſus ſit liber, an ſupernaturalis, an diſcurſivus. Si enim articuli fidei, & Religionis Chriſtianæ rudimenta ut diximus cap. 3. evidentiſſime ſunt credibilia, quomodo poſſumus, dum explorata ſunt credibilitatis motiva, cohibere aſſenſum? cur autem voluntas gratiæ munere trahenda eſt, dum ineſt menti immutabilis perſuaſio, Deum hæc revelaffe, & non poſſe mentiri? quid vero in huiusmodi aſſenſu eliciendo opus eſt ratiocinatione, ac diſcurſu?

6. Reſpondemus aliam eſſe evidentiam Divini teſtimonii divinæque revelationis, aliam evidentiam objecti & rei revelatæ. Evidens nobis eſt, Deum nec falli nec fallere; inſtitutam ab ipſo Apoſtolicam Eccleſiam, hanc ejus ſpiritu duci, certiffimum proinde eſſe quidquid

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

ea proponit, puta Trinitatem, Incarnationem, Euchariftiam. At hæc obſcura ſunt, ac tenebris obvoluta; ſenſum enim ſubterfugiunt, & ſupergrediuntur rationem, nec ad ea inveſtiganda poſſumus in hac peregrinatione pertingere. Itaque aſſenſus fidei eſt liber, quoniam licet explorata ſit auctoritas revelantis, non eſt evidens objectum, ſed impervium, reconditum, obſcuriſſimum. Eſt etiam ſupernaturalis, tum ratione revelationis, quia nullo quantumvis perſpicuo rationis lumine fidei myſteria Deo non revelante poſſunt apprehendi; tum ratione firmiſſimæ certitudinis, quia hæc nulli naturali momento innititur, ſed Apoſtolicæ prædicationi, miraculorum virtuti, & ſubmiſtrationi Spiritus ſancti: tum denique ratione piæ motionis, quia ad hunc conſtantem firmumque aſſenſum voluntas trahi debet repugnantibus rerum ſenſibilium imaginibus, humani intellectus anguſtiis, ſuperſtitionibus gentium, philoſophorum placitis, & hæreticorum machinamentis. Denique aſſenſus fidei diſcurſivus eſt ſuo modo; quoniam ab evidenti Divina revelatione mens ad credendam rem latentem inſectitur, atque ex noto exploratoque principio ſubinfert veritatem, quæ nequit ex naturalium ſcientiarum præceptionibus hauriri.

7. Sequitur etiam ex dictis objectam materiale fidei eſſe omnem veritatem à Deo revelatam, ſive ad credendum propoſitam: quæ ſi inevidens ſit, & excedat ſenſum humanamque rationem, cuiusmodi eſt Trinitatis Myſterium, eſt fidei objectum neceſſario ac per ſe, quia niſi revelatum eſſet, non poſſet à nobis extorquere certum & conſtantem aſſenſum: ſi autem ſit aliunde evidens, ut Dei exiſtentia; eſt objectum fidei tantum per accidens, & in quantum ei præſtatur aſſenſus propter auctoritatem Dei revelantis, cum tamen firmiſſime ea veritas per naturalem quoque philoſophiam comparetur, & attingatur. Atque hinc liquet proſus inutilem eſſe eam quaſtionem, an quod evidens eſt, poſſit ſubefſe fidei, ſive, quod idem eſt, an fides conſiſtat cum evidentia objecti.

8. Diſputatur in Scholis, an objecta credibilia creverint ſucceſſu temporis. Antiquiores Scholaſtici, Magiſter, D. Thomas, Scotus, Aegidius, & alii tenent fidem quoad ſubſtantiam credibilium ſemper, etiam à mundi exordio fuiſſe eandem. Recentiores, ut L'Herminier pag. 167. & Cardinalis de Laurea in 3. Sent. diſput. 3. art. 4. tenent uſque ad

7. Objectum materiale fidei.

8. Objecta fidei ſecundum ſubſtantiam accepta non crevere ſucceſſu tempo-
ris.

Kk

Apo-

Apostolos & adventum Spiritus sancti semper per novas revelationes objecta fidei crevisse, post illud autem tempus eandem semper fidem perseverasse. Puto utramque sententiam veram esse, sed adhibendam distinctionem. Si objecta fidei secundum substantiam accepta intelligantur præcipua mysteria, aut explicite, aut implicite saltem credenda, eadem semper fuere; una est enim fides, sine qua est impossibile placere Deo, omnesque Patres veteris Testamenti eundem cum nobis spiritum fidei habuerunt, ut inquit Apostolus: ideoque *tempora variata sunt, non fides*, ait Tract. 45. in Joannem S. P. August. Omnes siquidem, ab Adam usque, in Deum, & in futurum Mediatorem crediderunt, etsi non adeo aperte revelata esset Trinitas divinarum personarum, & Christi passio ac divinitas, sed veluti semen continet arborem latentem, & post temporis intervalla explicandam, primæva illa fides esset paulatim exponenda, & insinuanda mortalium animis.

9. Si vero objecta fidei accipiantur *explicite*, & veluti rami è sua radice foras emissi, atque inter se distincti numero; haud dubium, quod semper creverint usque ad Evangelii promulgationem. Plura enim in lege naturæ Abrahamo, Jacobo, aliisque Patribus revelata sunt: plura per Moysen ac Prophetas innotuerunt; plura, quæ sub cortice veteris legis latebant, & antiquis mysteriis fuerunt promissa, sub Christo patefacta sunt & completa. At non proinde substantia credendorum immutata est, quemadmodum non est diversa substantia ac materia humani corporis membris nunc perfectis & aspectabilibus compacti, ab ea, quæ antea occulta & invisibilis in maternis visceribus latitabat, ibique primum fuit indigesta & informis, postea suis distincta partibus, consolidata, in lucem edita, enutrita, perfecta.

10. A temporibus Christi & Apostolorum omnia fidei objecta fuerunt adeo expressa, & manifesto revelata, ut nonnisi contingens & accidentalis mutatio facta fuerit aut particularium rerum eventu, aut singularium propositionum definitione, semper perseverante eadem perspicua plenissimaque veritate, in qua omnia religionis capita, & universalia dogmatum omnium fundamenta certa & invariata consistunt. Oportebat enim, ut Christus Ecclesiam suam adversus omnes hæreses valide præmuniret, & quemadmodum sponderat, missus ab illo Paracletus, Joan.

xvi. 13. doceret Apostolos *omnem veritatem*. Quare quidquid temporis decursu aut à Romano Pontifice, aut à plenariis Conciliis statutum est, ex Apostolica traditione, divinisque scripturis proponitur ac decernitur. Frustra ergo à nonnullis objicitur non semper spectasse ad fidem plura dogmata, quæ nunc refellere nefas est; E. G. Epistolam Judæ esse canonicam, Sanctorum animabus statim post mortem conferri gloriam, Sacramenta esse numero septem, Papam in factis dogmaticis esse infallibilem, Tridentinum Concilium esse Oecumenicum, Clementem XII. esse legitimum Petri successorem; & alia hujusmodi, quorum aliqua antiquitus definita non erant, aliqua etiam ignota. Enimvero propositiones universales, quas modo tenemus spectare ad fidem, semper in Ecclesia Apostolica obtinuerunt, licet nonnullæ à privatis quibusdam in dubium fuerint revocata, cujusmodi sunt, Recipienda est doctrina Romanæ Ecclesiæ circa Canonem Scripturarum, circa Beatorum statum, circa numerum Sacramentorum: particulares vero ex universalibus deducuntur; ut ex quo Papa sit fidelium pastor, & irrefragabilis auctoritatis, sequitur errare non posse in definiendis questionibus ad fidem, moresque pertinentibus: ex quo oecumenicum sit omne Concilium plenarium & legitime convocatum, infertur, talém esse Synodum Tridentinam; ex quo omnis Romanus Pontifex canonicè electus sit Divi Petri successor, consequitur hoc honoris ac dignitatis loco habendum esse Clementem XII. Quod pari argumentatione de omni orthodoxa veritate concluditur.

11. Quodnam sit objectum fidei *formale*, Theologi non consentiunt, quibusdam affirmantibus esse summam Dei veracitatem, quibusdam vero Divinam revelationem. Movet prioris sententiæ auctores, quod incommutabilis Dei veritas, sive Deus ipse, in quantum fallere & falli nescius est, nos ad assentiendum propositionibus revelatis pertrahat, id est, idcirco credamus, quoniam revelantur ab Auctore, qui incapax est erroris ac deceptionis. Econtra alii inquirunt objectum *formale* esse revelationem Divinam, quod hæc sit ratio, sub qua fides attingit suum objectum materiale, & per quam fides à scientia & ab opinione distinguitur. Sunt qui utramque opinionem conciliant, dicendo summam Dei veritatem esse objectum *formale* quod, illud nempe quod credendo perpendimus in objecto *materiale*; cujusmodi est color respectu potentiæ videntis; &

& revelationem eſſe obiectum formale, quo, ſcilicet rationem illam, ſub qua virtus fidei obiectum proprium attingit, cuſusmodi eſt lux comparate ad facultatem videndi. Placet nobis, omiſſis tot metaphyſicis partitionibus, priorem ſententiam amplecti, & revelationem potius appellare medium, per quod nobis ea, quæ credenda ſunt proponuntur, quemadmodum demonſtratio eſt medium ad acquiſitionem ſcientiæ, & lumen ad viſionem corporum coloratorum. Videtur enim Divinam revelationem eſſe potius effectricem cauſam fidei, quam formalem; & ad credendum neceſſariam eſſe, ſicuti requiritur ad inſtituendum puerum præceptor aut pædagogus: quod fortassis innuit Apoſtolus ſcribens ad Rom. x. 17. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti*: quibus verbis oſtenditur, per Dei verbum, ſive revelationem ad nos Apoſtolica prædicatione tranſmiſſam percipi auditu quæ ſunt credenda: ex ipſo auditu fidem in cordibus generari.

12. Fides dividitur in actualem, & habitualem.

Reliquum eſt, ut nonnulla dicamus de fidei diſiſione, quæ eſt in fidem actualem, & habitualem. Et actualis quidem eſt ipſe aſſenſus, quem auxiliante Divina gratia præſtamus propoſitionibus à Deo revelatis: *habitualis* vero eſt permanens in anima affectio, per quam in eundem aſſenſum facilius prorumpimus, & fideles dicimur, tametsi non ſemper à nobis actus fidei eliciatur,

ſicut per *habitum* gratiæ & charitatis juſti Deoque chari efficiuntur, & per *habitus* naturalium ſcientiarum philoſophi aut mathematici. Ita hæc fides etiam in pueris ac dormientibus reperitur, & nullo peccato, niſi infidelitatis & hæreſis, deleri poteſt. Jure itaque meritoque à gratia ſanctificante, & à charitate diſtinguitur; & amiſſa per peccatum juſtitia remanet, ut deſinit Tridentina Synodus ſeſſ. 6. cap. 28. Dicitur tamen ſine charitate & ſine gratia fides *informis*, quoniam charitas forma eſt, & perfectio virtutum cæterarum: ideoque ſi fides ab ordine amoris ſeſuncta ſit, non eſt talis virtus, quæ reddere poſſit hominem in genere moris perfectiorem, licet adhuc ſit virtus intellectualis inclinans animum ad aſſenſum ſupernaturalium veritatum. Econtra fides gratiæ & charitati conjuncta dicitur fides *formata*: quæ nomina licet ſint à Scholaſticis poſt ſæculum xii. adinventæ, utiliter retinentur ad refutanda dogmata hæreticorum, adverſus quæ libro undevicelimo diſceptavimus. Tandem hæc fides quatenus in ipſa juſtificatione cum ſpe & charitate inferitur, ut evenit in Baptiſmo, ex Trident. Conc. ſeſſ. 6. cap. 7. appellatur *infuſa*; quatenus repetitis actibus gignitur & roboratur, dicitur *acquiſita*: dum per dilectionem operatur, *viva* eſt; ſine operibus, ut inquit Jacobus cap. ii. 26. *mortua eſt*, & quaſi ſine ſpiritu corpus.

C A P U T II.

Non reſolvi aſſenſum fidei in humanam rationem, neque in ſolam Scripturam, neque in privatum ſpiritum, internamque ſingulorum hominum perſuaſionem, ſed in auctoritatem Eccleſiæ ea, quæ credenda ſunt, deſinientis ac proponentis.

S U M M A R I U M.

1. De reſolutione fidei, & analyſi.

2. Opiniones Hæreticorum circa fidem.

3. 4. & 5. Propoſitio probatur.

6. 7. & 8. Solutio Objectionum.

1. De reſolutione fidei, & analyſi.

Q UÆSTIO, quam pertractant omnes Scholaſtici de fidei reſolutione, & analyſi, ſi à controverſiis, quæ inter nos hæreticosque verſantur abſtineremus, aut contentioſa eſſet circa verba altercatio, aut inutilis prorsus, & compendio expedienda rei ſatis apertæ deſinitio. Ego enim omnia, quæ ad fidem animo inferendam concurrunt, breviter reperens animadverto me ad ductum motivis efficaciſſimis ad credendum; religionem Chriſtianam, ſive

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

congregationem fidelium ſub Romano Pontifice Chriſti cultum ac legem proſitentium eſſe divinitus inſtitutam, & in doctrina & morum inſtitutione immaculatam, ejuſque præcepta eſſe rectiſſima atque inconcuſſa, propterea quod auctorem habeant ipſum Deum, ac primam incommutabilem veritatem. Quare illud conſtantiſſimo aſſenſu probō, quod mihi per Rectorem ſuum Eccleſia ipſa, tanquam divinitus traditum, credendum exhibet. Ipſa vero Eccleſia

Kk 2

ne